Valiokunnan lausunto PuVL 15/2026 vp─ HE 255/2026 vp

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi puolustuskeksintöjen salassapidon turvaamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi puolustuskeksintöjen salassapidon turvaamisesta (HE 255/ 2026 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- johtava asiantuntija Tanja Müller, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Tommi Nordberg, puolustusministeriö
- kaupallinen lakimies Esa Lyykorpi, Pääesikunta
- teknologiajohtaja Lauri Kangas, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry
- toimistopäällikkö Mika Kotala, Patentti- ja rekisterihallitus

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Puolustusvaliokunta pitää hallituksen esitystä erittäin tarpeellisena ja perusteltuna. Vuodelta 1967 peräisin oleva sääntely ei vastaa puolustusteknologian kehitystä, kansainvälistynyttä tutkimus- ja kehittämistoimintaa eikä Suomen Nato-jäsenyyden mukanaan tuomia tarpeita. Ehdotettu laki vahvistaa maanpuolustuksen kannalta välttämättömän teknisen tiedon suojaa ja parantaa samalla keksinnön haltijan mahdollisuuksia säilyttää oikeutensa keksintöön ja hyödyntää sitä kaupallisesti.

(2) Valiokunta pitää erityisen myönteisenä, että uudistuksessa luovutaan voimassa olevaan lakiin sisältyvästä mahdollisuudesta pakkolunastaa maanpuolustukselle merkityksellinen keksintö valtiolle. Valiokunta toteaa, ettei pakkolunastusmenettelyä ole käytetty, mikä osaltaan puoltaa siitä luopumista. Ehdotetussa sääntelyssä maanpuolustuksen välttämättömät turvallisuustarpeet voidaan turvata salassapitopäätöksellä siten, että keksinnön omistusoikeus

säilyy sen haltijalla. Valiokunta pitää tätä omaisuudensuojan ja yritysten innovaatiotoiminnan kannalta merkittävänä parannuksena voimassa olevaan sääntelyyn nähden.

(3) Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että pakkolunastuksen mahdollisuus on voinut vähentää yritysten halukkuutta hakea patenttia maanpuolustuksen kannalta merkityksellisille keksinnöille. Tästä näkökulmasta uudistus voi osaltaan kannustaa puolustusteknologian patentointiin ja edistää alan innovaatiotoimintaa.

(4) Valiokunta korostaa, että sääntelyssä on sovitettava yhteen maanpuolustuksen välttämättömät turvallisuustarpeet ja yritysten tutkimus-, innovaatio- ja liiketoimintaedellytykset. Salassapito on poikkeuksellinen keino, jonka käyttöä ei tule laajentaa varmuuden vuoksi.

(5) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maanpuolustuksen kannalta välttämättömät innovaatiot syntyvät todennäköisesti pääosin yrityksissä, jotka ovat jo ennestään yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Näillä yrityksillä on siten lähtökohtaisesti valmiudet ottaa huomioon maanpuolustukseen liittyvät salassapitotarpeet osana tutkimus-, kehittämis- ja liiketoimintaansa. Valiokunta arvioi tämän osaltaan vähentävän uuden sääntelyn yrityksille aiheuttamia käytännön haasteita. Sääntelyn ei näin ollen arvioida muodostuvan merkittäväksi ongelmaksi yritysten toimintaedellytysten kannalta.

Salassapidon korkea soveltamiskynnys ja riskiperusteinen arviointi

(6) Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että salassapitopäätöksen edellytyksiä arvioidaan tapauskohtaisesti ja riskiperusteisesti. Arvioinnissa on yksilöitävä suojattava maanpuolustuksellinen etu sekä tarkasteltava, millainen ja kuinka vakava vahinko keksintöä koskevien tietojen julkiseksi tulemisesta voisi aiheutua. Pelkkä keksinnön liittyminen puolustustarvikkeisiin tai kaksikäyttöteknologiaan ei sellaisenaan saa johtaa salassapitopäätökseen, vaan salassapidon on oltava maanpuolustuksen kannalta välttämätöntä.

(7) Valiokunta pitää myönteisenä, että esityksen 2 §ä salassapidon edellytykseksi on asetettu sen välttämättömyys maanpuolustuksen kannalta. Välttämättömyysvaatimus asettaa salassapitopäätöksen tekemiselle korkean kynnyksen ja osaltaan varmistaa, ettei sääntelyllä puututa yritysten toimintaedellytyksiin laajemmin kuin maanpuolustuksen tarpeet edellyttävät. Valiokunta katsoo, että näin rajattua soveltamisalaa voidaan pitää myös yritysten näkökulmasta kohtuullisena ja perusteltuna.

(8) Valiokunta painottaa, että soveltamiskynnyksen on käytännössä pysyttävä korkeana. Hallituksen esityksen yhteydessä esitetty arvio noin 1—2 salassapitotapauksesta vuosittain kuvaa menettelyn poikkeuksellista luonnetta, mutta se ei ole päätöksenteon määrällinen tavoite tai rajoitus. Valiokunta painottaa, että Pääesikunnan ratkaisukäytännön tulee olla johdonmukaista ja perustua kunkin tapauksen tosiasialliseen turvallisuusriskiin. Puolustusvoimien toiminnan ohjauksessa on varmistettava, ettei salassapidosta muodostu rutiininomaista käytäntöä.

Päätöksenteko, määräaikaisuus ja asiantuntemus

(9) Lakiehdotuksen 3 pykälässä ehdotetaan säädettäväksi Pääesikunnan oikeudesta saada tieto Patentti- ja rekisterihallitukselle tehdyistä patenttihakemuksista, jotka koskevat lain soveltamisalaa. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan (s. 28), että ehdotettu säännös on huomattavasti laajempi kuin voimassa olevan lain vastaava säännös. Perustelujen mukaan laajennus on tarpeen, jotta Pääesikunta voi arvioida keksintöä puolustusetujen kannalta monipuolisesti hyödyntäen arvioinnissa erilaista osaamista. Esityksen yleisperusteluissa todetaan (luku 2.4., s. 12), että tällä hetkellä patentteihin tutustumisoikeus on Puolustusvoimissa vain kolmella henkilöllä: teknisellä valmistelijalla, ratkaisun esittelijällä ja ratkaisijalla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että keksintöjen maanpuolustuksellista merkitystä arvioidaan laajalla osaamispohjalla esityksessä kuvatulla tavalla.

(10) Valiokunta pitää tärkeänä salassapitopäätöksen enintään vuoden mittaista voimassaoloa kerrallaan sekä velvollisuutta arvioida sen edellytykset uudelleen. Päätös on kumottava viipymättä, kun salassapito ei enää ole välttämätöntä. Määräaikaisuudella ehkäistään keksinnön tarpeettoman pitkäaikaista salassapitoa ja turvataan sen myöhempi hyödyntäminen.

Keksinnön hyödyntäminen ja kansainvälinen patenttisuoja

(11) Valiokunta korostaa, ettei salassapitopäätöksellä tule rajoittaa keksinnön ammattimaista tai kaupallista hyödyntämistä laajemmin kuin maanpuolustuksen etu välttämättä edellyttää. Hyödyntämismahdollisuuksia tulee arvioida myös salassapidon voimassa ollessa, esimerkiksi silloin, kun keksintöä voidaan käyttää turvallisesti yhteistyössä puolustushallinnon kanssa.

(12) Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että puolustuksen kannalta merkittävällä teknologialla voi olla hyödyllisiä sovelluksia myös siviilialalla ja sisäisen turvallisuuden viranomaistoiminnassa. Lain soveltamiskäytännössä on tärkeää välttää tarpeettomia esteitä tällaiselle hyödyntämiselle kuitenkin siten, ettei maanpuolustuksen kannalta suojattava tieto vaarannu.

(13) Valiokunta pitää tärkeänä, että esityksen 7 §ä tarkoitettu lupamenettely patentin hakemiseksi ulkomailla on sujuva ja ennakoitava ja että lupa voidaan myöntää silloin, kun keksinnön salassapito voidaan asianmukaisesti turvata myös ulkomailla.

Taloudellisten menetysten korvaaminen ja oikeusturva

(14) Valiokunta pitää esityksen 8 § mukaista täyden korvauksen periaatetta keskeisenä keksinnön haltijan oikeusturvan kannalta. Keksinnön taloudellisen arvon ja tulevien kaupallisten mahdollisuuksien arviointi voi kuitenkin olla erityisen vaikeaa patenttihakemusvaiheessa. Korvauksen määrittämisessä tulee ottaa huomioon todennäköiset taloudelliset menetykset sekä salassapidosta ja sen edellyttämistä järjestelyistä aiheutuvat kustannukset lain mukaisesti.

(15) Valiokunta pitää tärkeänä, että korvausmenettely on ennakoitava, soveltuvin osin läpinäkyvä ja keksinnön haltijalle tosiasiallisesti käyttökelpoinen. Myös mahdollisuus saattaa salassapitopäätöstä ja korvausta koskeva riita markkinaoikeuden tutkittavaksi on olennainen

oikeusturvan tae. Muutoksenhaussa on huolehdittava suojattavien tietojen asianmukaisesta käsittelystä.

Toimeenpano ja seuranta

(16) Valiokunta painottaa lain toimeenpanon järjestelmällisen seurannan merkitystä. Seurannassa on arvioitava erityisesti salassapitopäätösten määrää ja perusteita, soveltamiskynnyksen toteutumista, päätösten kestoa, keksintöjen hyödyntämismahdollisuuksia sekä täyden korvauksen periaatteen käytännön toteutumista. Lisäksi tulee seurata viranomaisten välisen tietojenvaihdon turvallisuutta.

(17) Valiokunta pitää tarpeellisena, että yrityksille, tutkimusorganisaatioille ja patenttiasiamiehille annetaan selkeää ohjeistusta lain soveltamisalasta ja menettelyistä. Seurannan perusteella on tarvittaessa ryhdyttävä toimiin sääntelyn tai soveltamiskäytännön tarkentamiseksi.

Yhteenveto

(18) Puolustusvaliokunta puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä ja korostaa, että lain toimeenpanossa on turvattava salassapitomenettelyn poikkeuksellisuus, korkea ja riskiperusteinen soveltamiskynnys, keksinnön mahdollisimman laaja sallittu hyödyntäminen sekä täyden korvauksen periaatteen toteutuminen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lain soveltamista ja vaikutuksia seurataan järjestelmällisesti.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2026 vp

Helsingissä 11.11.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok
varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola